

dr. Sipos László PhD
docens

A gyermeki és a szülői jogok,
a gyermekvédelmi rendszer
vázlata
(42 dia)

Digitális oktatási segédanyag
Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar 2019.

A gyermeki jogok

- testi, értelmi, érzelmi, erkölcsi fejlődését, egészséges felnevelkedését és jólétét biztosító **saját családi környezetéhez**
- a saját családban nevelkedéshez, személyisége kibontakozásához, a társadalomba beilleszkedéshez való **segítséghez**
- hátrányos helyzetűnek joga van **fokozott segítséghez, esélynöveléshez (!)**
- fogyatékosága, betegsége esetén joga van fejlődését és személyisége kibontakozását segítő **különleges ellátáshoz**
- a fejlődésére ártalmas környezeti és társadalmi hatások elleni **védelemhez**
- **emberi méltósága** tiszteletben tartásához, a bántalmazással szembeni védelemhez
- a **médiában megfelelő** ismereteit bővítő, a magyar nyelv és kultúra értékeit őrző **műsorokhoz**, ahhoz hogy védelmet élvezzen a káros hatásokkal szemben

A gyermeki jogok védelme

(Gyvt. 11. §. (1) bek.)

minden olyan természetes és jogi személy kötelessége, aki a gyermek

- nevelésével,
- oktatásával,
- ellátásával,
- törvényes képviselőjének biztosításával,
- ügyeinek intézésével foglalkozik.

A szülői jogok

- a szülő jogosult és köteles arra, hogy gyermekét **családban** gondozza, nevelje, fejlődéséhez szükséges feltételeket biztosítsa
- jogosult arra, hogy a gyermeke nevelését segítő ellátásokról **tájékoztatást**, neveléséhez **segítséget** kapjon
- jogosult és köteles a gyermekét személyi és vagyoni **ügyekben képviselni**
- köteles gyermekével **együttműködni** és **emberi méltóságát tiszteletben tartani**
- jogosult és köteles gyermekének **iránymutatást, tanácsot és segítséget adni**
- jogosult és köteles gyermeke jogai érvényesítése érdekében a szükséges **intézkedéseket megtenni**
- jogosult és köteles a gyermek ellátásában közreműködő **szervekkel együttműködni**

A gyermekvédelmi rendszer

<p>Pénzbeli és természetbeni <u>ellátások</u></p>	<p>A személyes gondoskodás keretébe tartozó gyermekjóléti <u>alapellátások</u></p>	<p>A személyes gondoskodás keretébe tartozó gyermekvédelmi <u>szakellátások</u></p>	<p>A gyermekvédelmi gondoskodás keretébe tartozó <u>hatósági intézkedések</u></p>
<ul style="list-style-type: none"> • Rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény • Gyermek-étkeztetés • Gyermektartásdíj megelőlegezése • Otthonteremtési támogatás 	<ul style="list-style-type: none"> • A gyermekjóléti szolgáltatás • Gyermek napközbeni ellátása • Gyermek átmeneti gondozása • Gyermek esélynövelő szolgáltatásai 	<ul style="list-style-type: none"> • Otthont nyújtó ellátás • Utógondozói ellátás • Területi gyermekvédelmi szakszolgáltatás 	<ul style="list-style-type: none"> • Hátrányos helyzet megállapítása • Védelembe vétel • Családbafogadás • Ideiglenes hatályú elhelyezés • Nevelésbe vétel • Nevelési felügyelet elrendelése • Utógondozás elrendelése • Utógondozói ellátás elrendelése • Megelőző pártfogás elrendelése

+ A gyermekvédelmi rendszer része:

- a bíróság által javítóintézeti nevelésre utalt,
illetve
 - az előzetes letartóztatásba helyezett
fiatalkorúak javítóintézeti ellátása.

Erről külön jogszabályok rendelkeznek!

Pénzbeli és természetbeni ellátások

- A rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény
- A gyermekétkeztetés
- A gyermektartásdíj megelőlegezése
- Az otthonteremtési támogatás

A rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény

Célja annak **igazolása**, hogy a gyermek szociális helyzete alapján jogosult

- **gyermekétkeztetés** kedvezményének,
- meghatározott **természetbeni támogatásoknak**,
- **egyéb** kedvezmények igénybevételére.

Gyámhatóság állapítja meg, a család egy főre jutó havi jövedelme figyelembevételével.

Gyermekétkeztetés

A gyermek életkorának megfelelő gyermekétkeztetést kell biztosítani – kérelemre – a bölcsődében, az óvodában, nyári napközis otthonban, az általános és középiskolai kollégiumban és menzai ellátás keretében, a fogyatékosok intézményében.

+ szünidei gyermekétkeztetést!

A gyermektartásdíj megelőlegezése

Célja: a bíróság által már megállapított
– átmenetileg behajthatatlan – tartásdíj
megelőlegezése akkor, ha a gyermeket
gondozó szülő (vagy más törvényes képviselő)
nem képes a gyermeket eltartani.

A gyámhatóság állapítja meg, az egy főre jutó
jövedelem figyelembevételével.

Az otthonteremtési támogatás

Célja, hogy elősegítse a **nevelésből kikerült**, nagykorúvá vált fiatal felnőtt **lakáshoz**, illetve **lakhatáshoz** jutását.

A gyámhivatal állapítja meg.

Kirendeli a gyermekvédelmi szakszolgálat utógondozóját, aki a támogatással való elszámoláshoz segítséget nyújt.

(Legfeljebb a 30. év betöltéséig nyújtható!)

A személyes gondoskodás keretébe tartozó gyermekjóléti alapellátások

- A gyermekjóléti szolgáltatás
- A gyermekek napközbeni ellátása
- A gyermekek átmeneti gondozása
- A gyermekek esélynövelő szolgáltatásai

A gyermekjóléti szolgáltatás

A **gyermek érdekeit védő speciális, személyes szociális szolgáltatás**, amely – a szociális munka módszereinek és eszközeinek felhasználásával –

- a gyermek testi és lelki egészségét,
- családban történő nevelésének elősegítését,
- veszélyeztetettségének megelőzését, megszüntetését,
- a családból kiemelt gyermek visszahelyezését **szolgálja**.

(Intézkedési, kezdeményezési és javaslattételi joggal!)

Hol? Települési gyermekjóléti- és családsegítő szolgálatban vagy egészségügyi-oktatási intézményben...

A gyermekek napközbeni ellátása

Célja a családban élő gyermekek **nappali felügyeletének, gondozásának, nevelésének, étkezésének ellátása** abban az esetben, ha a szülők (nevelők)

- munkavégzésük,
- képzésben való részvételük,
- betegségük vagy
- egyéb ok miatt nem tudnak róluk gondoskodni.

Megszervezhető: bölcsődében, óvodában, iskolában, családi napköziben, házi gyermekfelügyeletben.

A gyermekek átmeneti gondozása

Célja: a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését elősegítendő, életkorának és szükségleteinek megfelelő étkezéstről és **teljeskörű ellátásáról** való **gondoskodás, ideiglenes jelleggel.**

A szülő (vagy más törvényes képviselő) kérelmére, vagy beleegyezésével a gyermekjóléti szolgálat biztosítja.

A gyermekek esélynövelő szolgáltatásai

- **Biztos Kezdet Gyerekház**
(2013. 01. 01-től)
- **Tanoda**
(2019. 01. 01-től)

Biztos Kezdet Gyerekház

Célja: a szocio-kulturális hátrányokkal küzdő

- elsősorban a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő -
gyermekek egészséges fejlődésének támogatása,
fejlődési lemaradásának kompenzálása,
a szülői kompetenciák erősítése,
társadalmi felzárkózás segítése.

Prevenációs szolgáltatás a szülők és különösen az
óvodába még nem járó gyermekek számára.

(Együttműködve a gyermekjóléti szolgálattal, védőnői
szolgálattal, gyermekintézményekkel...)

Tanoda (új!)

A rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő, vagy hátrányos helyzetű gyermekek és kivételesen fiatal felnőttek számára nyújtott, **önkéntesen igénybe vehető társadalmi felzárkózást segítő, a személyiségfejlődés egészségét szem előtt tartó, prevenciós szolgáltatás.**

(A kötelező tanórai és egyéb foglalkozásokon való részvétel idején kívül, valamint a tanítási szünetekben segíti elő a szociokulturális hátrányok kompenzálását, a tanulmányok folytatását, a társadalomba való sikeres beilleszkedést, az életpálya-tervezést és a szabadidő hasznos eltöltését.)

A személyes gondoskodás keretébe tartozó gyermekvédelmi szakellátások

- Az otthont nyújtó ellátás
- Az utógondozói ellátás
- Területi gyermekvédelmi szakszolgáltatás

Az otthont nyújtó ellátás (szakellátás)

Célja: az ideiglenes hatállyal elhelyezett és a nevelésbe vett gyermek számára **teljeskörű ellátást biztosítani,** családi környezetbe történő visszahelyezését vagy örökbefogadását **előkészíteni.**

A gyermek helyzetét folyamatosan figyelemmel kell kísérni, a megyei (fővárosi) gyermekvédelmi szakértői bizottság véleményezésével.

Az utógondozói ellátás (szakellátás)

Célja a **fiatal felnőtt** számára – szükség esetén – **utógondozás és szükség szerinti ellátás** biztosítása.

A gyámhatóság rendeli el.

Formájáról, módjáról és mértékéről az érintettel megállapodást köt.

A területi gyermekvédelmi szakszolgáltatás

Célja: az ideiglenes hatályú elhelyezést követően, valamint a nevelésbe vétel során, vagy azután **a gyermek gondozási helyére tett javaslattétel.**

Ennek érdekében:

- a gyermek **személyiségvizsgálata,**
- szakvélemény és elhelyezési javaslat készítése,
- nevelőszülő és gyermekotthon kijelölése.

+ Nevelőszülői hálózatot működtet!

A gyermekvédelmi gondoskodás keretébe tartozó hatósági intézkedések

- A hátrányos helyzet megállapítása
 - A védelembe vétel
 - A családba fogadás
- Az ideiglenes hatályú elhelyezés
 - A nevelésbe vétel
- A nevelési felügyelet elrendelése
 - Az utógondozás elrendelése
- A megelőző pártfogás elrendelése

A hátrányos és a halmozottan hátrányos helyzet megállapítása

- a szülő vagy a családba fogadó gyám **alacsony iskolai végzettsége** (alapfok)
- a szülő vagy a családba fogadó gyám **alacsony foglalkoztatottsága** (16-ból 12 hónap álláskeresőként)
- a gyermek **elégtelen lakókörnyezete** okán.

A **gyámhatóság** kérelemre, külön **döntésben** állapítja meg a gyermek, illetve nagykorúvá vált gyermek hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetének fennállását.

A védelembe vétel

Ha a szülő (vagy más törvényes képviselő)
a gyermek veszélyeztetettségét
az alapellátások önkéntes igénybevételével
megszüntetni nem tudja, vagy nem akarja,
de alaposan feltételezhető, hogy segítséggel
a gyermek fejlődése a családi környezetben
mégis biztosítható,
a gyámhatóság
a gyermeket védelembe veszi.

A gyámhatóság védelembe veheti a gyermeket
a szabálysértési- és a nyomozó hatóság,
az ügyészség és a bíróság jelzése alapján is.

A családba fogadás (Ptk.)

A szülő egészségi állapota, indokolt távolléte vagy más családi ok miatt **a gyermeket más család – átmenetileg – befogadhatja, gondozhatja és nevelheti,** feltéve, hogy ez a gyermek érdekében áll.

A családba fogadáshoz a gyámhatóság járulhat hozzá.

A családba fogadás ideje alatt a szülő felügyeleti joga szünetel, de tartási kötelezettségének eleget kell tenni.

Az ideiglenes hatályú elhelyezés

A szülői felügyelet nélkül maradt, vagy súlyosan veszélyeztetett gyermek esetében a gyámhatóság, a rendőrség, az idegenrendészeti- és a menekültügyi hatóság, az ügyészség, a bíróság, a BV intézet **az azonnali elhelyezés szükségességére** tekintettel a gyermeket **ideiglenesen** hozzátartozónál, vagy más személynél, illetve gyermekotthonban **helyezi el**.

Az ideiglenes hatályú elhelyezéstől kezdődően a szülő gondozási és nevelési joga szünetel.

A nevelésbe vétel

Célja: a gyermek **otthont nyújtó ellátásának és törvényes képviseletének biztosítása.**

(A családba kerüléséig vagy a nagykorúságáig...)

Gyámhatóság dönt róla,
egyben gyermekvédelmi **gyámot is rendel.**

(A szülő felügyeleti joga ekkor szünetel.)

A nevelési felügyelet elrendelése

Ha a gyermek – akit ideiglenes hatállyal helyeztek el, vagy nevelésbe vettek – pszichés állapota miatt **veszélyezteti saját, vagy mások életét**, mely csak azonnali, zárt körülmények közti felügyeletével hárítható el, a gyermeket **személyes szabadságában korlátozhatják**.

A nevelési felügyeletet a speciális gyermekotthon vezetője kezdeményezi, és a gyámhatóság rendeli el. (Max. 2 hónapra!)

Az utógondozás (mint intézkedés) elrendelése

Célja az, hogy elősegítse a nevelés megszűnése után a fiatal felnőtt létfenntartásának biztosítását, továbbtanulását, vagy szociális bentlakásos intézménybe kerülését.

A gyermek vagy a fiatal felnőtt kérelmére a gyámhatóság rendelheti el.

(Kiskorúnál a gyám javaslatának figyelembevételével!)

Az utógondozási ellátás elrendelése

A gyermek vagy a fiatal felnőtt kérelmére

- nagykorúsága előtt a gyermekvédelmi gyám javaslatának figyelembevételével –

a gyámhatóság elrendeli az utógondozói ellátást,

- ha nevelésbe vétele nagykorúvá válásával szűnt meg, és
- létfenntartását önállóan biztosítani nem tudja, vagy
- köznevelési, felsőoktatási vagy felnőttképzési intézménnyel tanulói, hallgatói vagy felnőttképzési jogviszonyban áll, vagy
- szociális bentlakásos intézménybe felvételét várja.

A megelőző pártfogás elrendelése

A gyámhatóság elrendeli a gyermek megelőző pártfogását bűncselekmény vagy elzárással sújtható szabálysértés elkövetése miatt indult védelembe vétel iránti eljárásban, vagy a már fennálló védelembe vétel mellett

- a nyomozó vagy a szabálysértési hatóság **jelzését követően,**
- a pártfogó felügyelői környezettanulmány és kockázatértékelés alapján,
- a bűnmegelőzési szempontú veszélyeztetettség magas (esetenként legalább közepes) foka esetén,
- **a bűnismétlés megelőzése érdekében.**

Kötelezi a gyermeket és törvényes képviselőt a pártfogó felügyelővel való **együttműködésre,** személyes **találkozásra,** és a megállapított **magatartási szabályok betartására.**

A gyermekek védelmét biztosító hatósági feladat- és hatásköröket

- a **helyi önkormányzat**
képviselőtestülete
és
- a **gyámhatóság**
gyakorolja.

A gyermekvédelmi rendszerhez kapcsolódó feladatokat látnak el

- az egészségügyi szolgáltatást nyújtók
(így különösen a védőnői szolgálat, a házi orvos, a házi gyermekorvos)
- a személyes gondoskodást nyújtó szolgáltatók,
- a köznevelési intézmények,
- a rendőrség,
- az ügyészség,
- a bíróság,
- a pártfogó felügyelői szolgálat,
- az áldozatsegítés és a kárenyhítés feladatait ellátók,
- a menekülteket befogadó állomás, átmeneti szállás,
- az egyesületek, alapítványok és egyházi jogi személyek,
- a munkaügyi hatóság,
- a javítóintézet,
- a gyermekjogi képviselő.

A gyermekvédelmi jelzőrendszer

Az előbb tárgyalt intézmények és személyek kötelesek

- jelzéssel élni a gyermek veszélyeztetettsége esetén a **gyermekjóléti szolgáltatást nyújtó szolgáltatónál,**
- hatósági eljárást kezdeményezni a gyermek **bántalmazása, illetve súlyos elhanyagolása** vagy egyéb más, **súlyos veszélyeztető ok fennállása,** továbbá a gyermek **önmaga által előidézett súlyos veszélyeztető magatartása** esetén.

Ilyen jelzéssel és kezdeményezéssel bármely állampolgár és a gyermekek érdekeit képviselő társadalmi szervezet is élhet.

A gyámság

A szülői felügyelet alatt nem álló kiskorúakról gondoskodó (jog)intézmény.

A gyám a gyámság alatt álló gyermek

- gondozója,
- nevelője,
- vagyonának kezelője és
- a gyermek törvényes képviselője.

A gyámság fajtái

(az alkalmazhatóság sorrendjében)

- Nevezett gyám (4:226. §)
- Rendelt gyám (4:227. §)
- Gyermekvédelmi gyám (4:230. §)

A gyermekvédelmi gyámság

- 4:230. § Gyermekvédelmi gyámság alá tartozik különösen az a gyermek,
- a.) akit **nevelésbe vettek**;
- b.) akit **ideiglenes hatállyal gyermekvédelmi nevelőszülőknél, gyermekotthonban vagy más bentlakásos intézményben helyeztek el, és szülője ellen a szülői felügyelet megszüntetése iránti per indult**; vagy
- c.) akinek a **szülője hozzájárult gyermeke titkos örökbefogadásához**.

Kizárás a gyámság viseléséből

(Ptk. 4:233.§)

- (1) Nem rendelhető gyámul az a személy,
- a) aki cselekvőképességet érintő **gondnokság** alatt áll;
 - b) aki **szülői felügyeletet megszüntető** vagy **közügyektől eltiltó jogerős ítélet** hatálya alatt áll;
 - c) akinek **szülői felügyeleti joga** azért **szünetel**, mert gyermekét nevelésbe vették;
 - d) akinek a **gyermekét örökbefogadhatónak nyilvánították**; vagy
 - e) akit a szülői felügyelet gyakorlására jogosult szülő a gyámságból közokiratban vagy végrendeletben **kizárt**.

A gyámság gyakorlása

(Ptk. 4:234-4:239.§)

- a gyám a gyámhatóság felügyelete alatt;
- a gyermekvédelmi gyám a gyámhatóság irányítása alatt áll...

+ Számadás

A gyámság megszűnése

(Ptk. 4:240. §)

A gyámság (mint jogviszony) megszűnik,
ha a gyámság alatt álló

- meghal,
- szülői felügyelet alá kerül, vagy
- nagykorúságát eléri.

A gyámi tisztség megszűnése

(Ptk. 4:240. §)

(2) A gyám tisztsége megszűnik

a) a gyámság megszűnésével;

b) a gyám halálával;

c) a gyám felmentésével; vagy

d) a gyám elmozdításával.